

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

Утанов Уткир
Курбонович

Самарқанд ВПЯМЎММ, н.ф.ф.д (PhD), доцент,

ЎҚИТУВЧИ МАЪНАВИЙ ҚИЁФАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШГА ДОИР

Аннотация: Мазкур мақолада ўқитувчининг маънавий қиёфасини ривожлантириш масалалари тадқиқ этилган. Бундан ташқари ўқитувчининг маънавий қиёфасининг ривожлантиришнинг муҳим таркибий қисмлари батафсил ёритилган.

Янги Ўзбекистон шароитида ижтимоий-иқтисодий, маънавий соҳаларда амалга оширилаётган ислохотлар педагогик кадрларнинг касбий маҳорат даражасини оширишга ҳам тааллуқли бўлиб, ўқитувчилар маънавий қиёфасини ривожлантириш вазифаси устувор йўналиш сифатида яққол кўзга ташланмоқда. Зеро, фақатгина ёш авлодни камол топтиришга, уларни янги ижтимоий муносабатларга кириша оладиган умуминсоний кадриятларни эътироф этадиган, маънавий баркамол, юксак маънавиятли шахс этиб тарбиялаш кўп жихатдан ўқитувчилар маънавий қиёфасини ривожланганлигига боғлиқдир.

Мазкур масаланинг нечоғлик долзарб эканлигини Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 2022 йил 20 декабр куни Олий мажлис ва Ўзбекистон халқига қилган Мурожаатида “Таълим сифатини ошириш – Янги Ўзбекистон тараққиётининг яқка-ю ягона тўғри йўлидир” деб таъкидладилар. Юртбошимиз маърузаларида “Нажот – таълимда, нажот тарбияда, нажот билимда” Чунки барча эзгу мақсадларга билим ва тарбия туфайли эришилади деб қайд этди.

Мухтарам Президентимиз ўз мурожаатларида таълим жараёнини самарадорлигини ошириш ва таълим жараёнини ташкил қилиш бўйича қатор муҳим вазифаларни белгилаб берди. Жумладан,

мактабларда таълим сифатини кўтариш;
жамиятда ўқитувчи касбининг нуфузини ошириш;
муаллимларнинг шароитларини яхшилаш;
ўқитувчиларнинг мақомини, уларнинг шаъни ва қадр-қимматини ошириш;
- ўқувчиларда эркин ва креатив фикрлашни, жамоада ишлаш ва мулоқот кўникмаларини шакллантириш (21 аср кўникмалари яъни, 4 К кўникмалари);
- илғор хориж таълим дастурларидан фойдаланиш (“A-level” Президент мактабларида фойдаланилмоқда);
- илғор таълим стандартлари ва методикаларини жорий этиш учун алоҳида илмий институт ва лабораториялар ташкил қилиш;
- юқори малакали хорижий ўқитувчиларни олиб келиш;
Янги Ўзбекистонда мактаб жамоалари ва муаллимларининг масъулиятини - айнан ана шу масалаларда яққол намоён бўлашини қайд этди [1].

Юқорида юртбошимиз томонидан таълим жараёнини самарадорлигини ошириш ва таълим жараёнини ташкил қилиш бўйича белгиланган вазифалар ўқитувчи ва мураббийлар зиммасига улкан масъулият юклайди.

Таълим соҳасида олиб борилаётган ислохотлар, ўқув-тарбия ишлари сифатини ошириш, белгиланган вазифаларни мувофақиятли бажариш аввало педагог ходимларнинг касбий фаолиятини узлуксиз ривожлантириб борилишини, яъни Ўзбекистон педагогининг маънавий қиёфасини ривожлантириш тизимини янада такомиллаштириш зарурияти мавжудлигини кўрсатади.

Бунда ўқитувчининг фаолияти мобайнида унда намоён бўладиган муҳим жиҳатларни тадқиқ этиш, жумладан 21-асрда таълим-тарбия жараёнига қўйиладиган талаблар ва ўқитувчи ушбу талабларга тайёр бўлиши унинг маънавий қиёфасида намоён бўлади.

Ўқитувчи маънавий қиёфасини ривожлантириш масаласи ҳақида фикр юритганда, энг аввало, муаммога доир “маънавият”, “маънавий қиёфа”, “қиёфа” каби асосий тушунчаларнинг мазмун-моҳиятини ёритиб бериш мақсадга мувофиқдир.

Маънавият шахс, халқ, давлат ва жамиятнинг куч-қудрати, тараққиёти, имкониятлари ва истиқболларини белгилаб берувчи ички ижобий, руҳий омилдир. Маънавият (арабча “маънавият” – маънолар мажмуи) моҳиятига кўра ижтимоий тараққиётга ижобий таъсир ўтказувчи фалсафий, ҳуқуқий, илмий, бадий, ахлоқий, диний тасаввур, тушунча ва ғоялар мажмуи ҳисобланади.

“Ватан туйғуси” китобида “Маънавият – жамиятнинг, миллатнинг ва айрим бир кишининг ички ҳаёти, руҳий кечинмалари, ақлий қобилияти, идрокини мужассамлаштирувчи тушунча”¹ – деб таърифланган.

М.Қаршибоев маънавиятни “илоҳий нур, инсоний моҳият рамзи”² сифатида таърифласа, И.Саифназаров маънавиятнинг ботиний мазмунига

¹ Иброҳимов А., Султонов Х., Жўраев Н. Ватан туйғуси. – Т.: Ўзбекистон, 1997.

² Қаршибоев М. Талотўпдан уйғунлик сари. – Т.: Маънавият, 1997. – Б.7-12.

кўпроқ эътибор берган³. А.Мухторовнинг “Маънавият” тушунчасига билдирган фикр-мулоҳазалари ҳам эътиборлидир. Унингча, “Маънавият” кишининг онги, тафаккури, дунёқараши, ишонч ва эътиқоди, имконияти, истеъдоди, фаолияти ва қобилиятини ифодаловчи кенг қиррали ижтимоий ҳодисадир”⁴. Г.Ж.Туленова эса “Маънавият – ҳар қандай жамиятнинг муҳим унсуридир. Юксак маънавият, мафқурасиз ҳеч қандай жамият ҳам, давлат

ҳам тараққий эта олмайди. Маънавияти юксак даражада ривожланган миллат, халқгина келажакка томон изчиллик билан қадам босади”⁵ деган фикрни билдирган.

Юқоридаги таҳлиллардан маълум бўладики, бугунги кунда маънавий масалалар муҳим педагогик муаммо сифатида тавсифланади.

Ўзбек тили изоҳли луғатида қиёфа (арабча - ташқи кўриниш, юз, афт, қадди-қомат, ўзини тутиш) маъносини англатади деб кўрсатилган. Бундан ташқари, кўчма маънода - кишининг маънавий, руҳий ва ахлоқий хусусиятлари, онги, дунёқараши, билим-савияси ва шу қабилар мажмуини ифодалайди деб таъкидланади [3]. Касб-корга ва кишиларга нисбатан эса муайян шахснинг маънавий қиёфаси – уларнинг қилаётган ишлари уларнинг қиёфасини белгилаб беради. Бундан кўринадики, ўқитувчининг маънавий қиёфаси ҳам унинг фаолиятида, хатта-ҳаракатида, юриш-туришида, ўй-хаёлларида ва амалий жиҳатларида намоён бўлиши шарт.

Албатта, юқорида келтирилган таърифларнинг ҳаммасида ҳам маънавият ва қиёфанинг кўпгина қирралари ўз ифодасини топган. Уларда муаллифлар ўзларининг нуқтаи-назарларини билдиришган бўлсада, бу таърифлар янада сайқалга мухтождир. Юқоридаги хулосалардан келиб чиқиб, уларни тўлдирган ҳолда маънавий қиёфага қуйидагича таъриф беришга ҳаракат қилдик.

Бизнингча ўқитувчининг маънавий қиёфаси деганда - юксак маърифат, барчага ибрат бўладиган, ботиний ва зоҳирий гўзалликни ўзида мужассамлаштирган ҳамда касбий маҳоратда илғор педагог қиёфасини тушинишимиз мақсадга мувофиқ бўлади.

Демак, бунинг учун педагогларда янгича дунёқарашни, юксак маънавиятни, ватанпарварликни, фидойиликни, барқарор руҳий ва ахлоқий хусусиятларни, онги-шурини, тафаккурини янада ривожлантириш муҳим ҳисобланади.

Бу жараёнда улардан ўз-ўзини узлуксиз ривожлантириб бориш, иродалилик, маъсулият, ўз касбига фидойилик, касбий эҳтиёжларни амалга ошириш ва касбий маҳоратни ривожлантириб бориш талаб этилади.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, жамият ривожини ўқитувчиларнинг самарали фаолиятисиз тасаввур этиб бўлмайди. Шундай экан Янги Ўзбекистон тараққиётининг муҳим омили бўлган ўқитувчиларнинг маънавий қиёфасини

³ Саифназаров И. Маънавий баркамоллик ва сиёсий маданият. – Т.: Шарк, 2001. – Б. 14.

⁴ Мухторов А. Юксак маънавиятли соғлом авлодни тарбиялаш - мақсадимиз // Мустақил Ўзбекистон: фалсафа фанларининг долзарб муаммолари (Маърузаларнинг қисқача матнлари). – Т., 2000. – Тўплам. ЎЗРФА – Б. 105-108.

⁵ Туленова Г.Ж. Ёшлар маънавияти ва қамолотни ошириш тараққиёт зарурияти (Мустақил Ўзбекистон фалсафа фанларининг долзарб муаммолари) // (Маърузаларнинг қисқача матнлари). – Т., 2000. – Тўплам. ЎЗРФА. – Б.103.

ривожлантириш масаласи давр талаби эканлигини барча педагогларимиз чуқур англашимиз ва бу йўлда ўз маънавий қиёфамизни ривожлантиришимиз учун барча куч-ғайратимизни сарф этмоғимиз зарур. Зеро ёшлар келажаги ўқитувчи-мураббийларнинг қўлидадир.

Адабиётлар.

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 2022 йил 20 декабр куни Олий мажлис ва Ўзбекистон халқига қилган Мурожаатномаси. Янги Ўзбекистон газетаси. 2022 йил 21 декабр, 1-3 бет.

2. Бегматов Э., Мадвалиев А., Маҳкамов Н., Мирзаев Т., Тўхлиев Н., Умаров Э., Худойберганаева Д., Ҳожиёв А. Ўзбек тили изоҳли луғати. “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти. Тошкент.

3. Очилов М. Муаллим – қалб меъмори. – Т.: Ўқитувчи, 2001. – Б.42.

4. Утанов, У. (2016). Эффективность проектной технологии в организации и обеспечении духовно-нравственного воспитания будущего учителя. Наука и мир, (2-3), 106-107.

5. Qurbonovich, U. U. (2022). USING SIBELIUS MUSIC TEXT EDITOR IN MUSIC EDUCATION. Modern Journal of Social Sciences and Humanities, 4, 127-129.

6. KHUDOYNazarovna, K. O. (2022). THE TECHNOLOGY OF ORGANIZING EDUCATIONAL ACTIVITIES FOR THE FORMATION OF THE PERSONAL SPIRITUALITY OF THE FUTURE TEACHER. International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences, 2(3), 278-287.

7. Xudoynazarovna, Q. O. (2022). Technology Of Development Of Social Activity Of Female Pedagogues In The Conditions Of The New Renaissance. Journal of Positive School Psychology, 6(9), 4469-4471.

8. Qurbonovich, U. U. (2022). Factors Of Development Of Teacher's Spiritual Image. Journal of Positive School Psychology, 6(9), 4472-4475.